

ÎNCEPUTUL RĂZBOIULUI RECE - OFICIUL DE INFORMAȚII AL STATELOR UNITE LA BUCUREȘTI (USAIS)

Sorin APARASCHIVEI*

Abstract

This material aims to present the activity and organization of the United States Information Office (or *United States of America Intelligence Service* – USAIS) in Bucharest at the beginning of the Cold War. The Information Office was an informative structure of the US State Department which was in charge of gathering information regarding the actions of the Soviet Union and the communist regime from Bucharest that were meant to lead to the communization of Romania. The Office was preparing general synthesis about Romania, and, implicitly about the communist camp. Various scattered and available information which existed in different public locations in Romania was collected, materials which were then sent to the American decision-makers in order to report in real time any discovered change which may have been of value to the USA security in the Balkans.

Keywords: Cold War, espionage, Romania, United States, CIA, Frank Wisner, Frank Shea, Radio Free Europe

Conducerea Oficiului de Informații

În august 1944, profitând de amenințarea invaziei sovietice și de orientarea anticomunistă a țării, structurile Serviciului Informativ American au intrat rapid în legături oficiale de colaborare cu structurile de apărare și securitate ale statului român: Marele Stat Major al Armatei Române, Serviciul Special de Informații (SSI), Prefectura Poliției Capitalei, Siguranța Generală și Jandarmeria. La rândul lor, instituțiile românești au decis înființarea a câte unui birou special de legătură cu Misiunile Americană și Britanică, dotat fiecare cu personal cunoscător al limbii engleze (ANIMV, FD, ff. 43-53).

* Institutul Național de Studii de Intelligence, Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul”, București.

Dar, venirea la putere a guvernului Petru Groza și decizia de reorganizare a Serviciului Special de Informații din România, din 14 martie 1945, au dus la agravarea situației reprezentanțelor informative americane din România. Rețelele și agentura, create imediat după 23 august 1944 cu atâta trudă de Frank Wisner și echipa sa, au fost compromise. Noua conducere a SSI raportat Guvernului Groza că: „Până la 6 martie 1945, americanii au avut cele mai bune elemente de penetrare în obiectivul român, elemente pe care le-au exploatat din plin” (ANIMV, FD, ff. 43-53). Prin urmare, era nevoie ca Washingtonul să regândească pe noi baze conceptuale organizarea agenturii sale informative. Cel care a inspirat și organizat respectiva agentură a fost colonelul Walter Ross, cunoscut ca fiind șeful comunității informative americane din România. Structurarea departamentelor informative s-a efectuat, ierarhic, în cadrul celor două reprezentanțe ale Statelor Unite din România: Misiunea Militară și Legația. Așadar, prima organizare postbelică a Serviciului Informativ American din România a avut loc în cadrul Reprezentanței Diplomatice și a Misiunii Militare Americane, după următoarea structură: 1) Secția Informații – condusă de lt. George Bookbinder (sau Bockbinder); 2) Secția Contrainformații – condusă de lt. col. Walter M. Ross (ASRI, D. 2595, f. 68)¹, având ca ajutor pe cpt. Madison Louis*; și 3) **Oficiul de Informații al Statelor Unite (USAIS)**, structură cunoscută și sub denumirea de Serviciul Informații Politice al Reprezentanței Diplomatice a SUA.

Inițial, Oficiul de Informații (*United States of America Intelligence Service* – USAIS) a avut puține obiective de realizat, cele mai importante având ca scop culegerea de informații legate de aspectele economice și politice, îmbunătățirea imaginii Statelor Unite în România prin derularea unor activități de propagandă, precum și cunoașterea stării de spirit a populației. După înființare, Oficiul de Informații a trecut prin mai multe etape de organizare – lunile iunie, iulie și august 1945. La conducere a fost numit Frank Shea, ofițer al *Office of Strategic Services* (OSS), care îndeplinea și misiunea de atașat de presă pe lângă Reprezentanța Politică a SUA din cadrul Misiunii Militare Americane în România. La dispoziția Oficiului au fost create birouri chiar la sediul Reprezentanței Politice a Misiunii, din str. Dionisie, nr. 9².

¹ Madison Louis (1914-2008) a lucrat la Ministerul Muncii. În timpul războiului, a fost selectat pentru OSS și trimis la post în Italia și apoi în România. Madison a fost decorat pentru activitatea sa la Misiunea Militară americană din România, șeful său colonelul Walter Ross afirmând că acesta a avut una din cele mai importante contribuții ale ofițerilor repartizați la stația OSS din România.

² Din octombrie 1946, Oficiul de Informații s-a mutat în str. Diane nr. 12, unde s-au reunit toate secțiile sale.

Despre Frank Richard (Robert) Shea se aflase că era de profesie ziarist și redactor de reviste. Urmase cursurile Universităților Maine și Boston, lucrând o perioadă la *United Press* din New York, unde a servit ca redactor-adjunct pentru informații. În anul 1941, Shea a devenit șeful publicațiilor pentru Asociația Națională a Manufacturilor, unde a redactat diverse reviste în legătură cu ajustarea uzinelor, producția de război etc. În anul 1943, a lucrat la *Office of War Information*, apoi, timp de un an, a activat la Cairo ca șef al secțiunii informative din Oficiul Informațiilor de Război. După invadarea Italiei, a fost transferat la *U.S. Army's Psychological Warfare Branch* ca șef al operațiunilor informative din Italia. Shea a sosit la București în martie 1945, cu cele două fiice și soția scriitoare (ASRI, D. 2595, ff. 1-11).

Posibilitățile lui Frank Shea erau destul de mari, avea rude în România, cunoștea bine limba română, atuuri pe care le-a folosit în călătoriile din teritoriu. Într-o lucrare americană, Frank Shea apare ca fiind „omul lui Allan Dules la Berna” (Kirkpatrick, 1991, pp. 195-196)³. Informația, credibilă, vine și completează tabloul despre activitatea lui Allan Dules în Elveția, în obiectivul căruia s-a aflat și țara noastră.

De la sosire, Frank Shea a lucrat cu George McDonald, având ca ajutoare pe Florence (Chevy) Brown (ASRI, D. 2595, ff. 1-11)⁴, atașată culturală, și pe Helen Heyden, secretară. Tereza Mendel ocupa postul de dactilografă, iar Mona Mavrocordat pe cel de bibliotecară. Alți angajați erau Ion Comșa, Angela Lerianu și Imperio Matheescu, toți lucrau la Misiunea Militară Americană din România, încă din octombrie 1944, unde redactau revista presei române în limba engleză și, în același timp, distribuiau materialul de presă (ANIMV, FD 149). În luna septembrie 1945, la Oficiu a fost numit și Serafim Buta (cadru al OSS) cu sarcina de a se ocupa de distribuirea filmelor documentare americane aduse în țară (propagandă). În decembrie 1946, Frank Shea a părăsit România (va deveni oficial al CIA în Elveția, 1949-1950).

După Shea, la conducerea Oficiului a urmat un interimat asigurat de George McDonald (decembrie 1946 – mai 1947). Acesta, născut la New York, urmas diferite școli de artă, devenind artist comercial și specialist în reclame, ocupându-se de mulți ani cu activități în domeniu. A intrat în Oficiul

³ La 16 noiembrie 1944, Robert Shea activa în Franța, alături de David Kirkpatrick, având misiunea de a „vâna” agenții Axei.

⁴ Florence F. Brown, adjunctă a șefului Oficiului de Informații al SUA la București, a sosit în țară în iulie 1945. În timpul războiului, a lucrat ca membră a USIS (*United States Intelligence Service*) în Africa de Nord, India și China. A studiat la Universitatea din California.

Informațiilor de Război în anul 1945⁵. A sosit în România, în august 1945, ca adjunct al lui Frank Shea, la un moment dat fiind comprimat pentru motive de economie (prin august 1947), totuși a fost rechemat în post. Potrivit caracterizării SSI: „George McDonald este în vârstă de aproximativ 40-42 ani, educație mediocră, cultură *idem*, limbi străine nu cunoaște, fiind în serviciul guvernului Statelor Unite din timpul războiului. Este conștient de scăderile sale de ordin intelectual și cultural, ocolește sistematic contactele cu intelectualii români și oficialitățile. Are legături *apropiate* cu Fulvia Grigorița (Str. Banu Mărăcine), o tânără înotătoare, care deși este tratată de el ca logodnica lui pare că mai are și alte legături. George McDonald a călătorit prin țară însoțind expozițiile de fotografie dar, necunoscând nici o altă limbă, în afara celei engleze, și fiind foarte indiferent față de oamenii cu care intră în contact, nu și-a făcut legături decât convenționale, evitând, pe cât posibil, contactul cu Legația” (ANIMV, FD 149).

În ianuarie 1947, la conducerea Oficiului de Informații al SUA la București a fost numit Donald Carl Dunham, sosit la post abia în mai 1947. Noul șef era în vârstă de 38-39 ani, licențiat în litere, fiul unei familii înstărite și respectate din Columbia – Ohio. În perioada 1930-1940, activase în serviciul diplomatic al Statelor Unite, ocupând funcții consulare la Berlin, Hong-Kong, Atena și Aden. A demisionat în anul 1940, pentru a lucra la un important muzeu de artă la New-York. În anul 1942, s-a angajat ca redactor la revista săptămânală *Life*, colaborând ocazional și la *New York Herald Tribune*. În același timp, a conferențiat la Universitatea liberă *Coozer Union* din New-York, scriind și un volum de amintiri, din perioada 1930-1940, care a apărut în anul 1944 la New York și Londra. Conform caracterizării SSI: „Volumul de amintiri dovedește curiozitate, inteligență, pătrundere, putere de sinteză și analiză și un mare talent de a povesti”. Dunham a reintrat în diplomatie la finele lui 1946, ca șef al Oficiului de Informații pe lângă Legația SUA din București. Potrivit notelor SSI, Dunham poseda o cultură generală neobișnuită, cu oarecare specializare în litere, psihologie, filosofie și științe sociale, gust artistic și interes marcat pentru artele plastice, spirit analitic dezvoltat, intuiție psihologică, spirit critic ascuțit cu izbucniri amare și acide la adresa civilizației americane și a colegilor și superiorilor săi cărora se credea superior (...). Printre altele, cât a stat în România, potrivit propriilor mărturisiri, a avut o relație intimă cu Nora Samuely (Dunham, 2000).

⁵ George McDonald figurează pe lista personalului OSS (CIA, decembrie 2010).

Organizarea Oficiului de Informații al SUA – structura pe secții, atribuțiile personalului, salarizarea și baza materială

Schema de organizare a Oficiului de Informații al SUA la București și majoritatea faptelor expuse mai jos au ca bază diverse rapoarte ale organelor represive ale statului român, în special cele întocmite de Serviciul Special de Informații din România (SSI) trecut sub controlul regimului comunist la mijlocul lunii martie 1945. Acestea arată că odată cu pregătirile privind tratatele de pace și semnarea lor, activitatea Comisiei Aliate de Control și rolul Misiunii Militare Americane în România se apropiau de final, iar ca soluție, în perspectiva retragerii, s-a decis ca Oficiul de Informații să fie reorganizat pentru a suplini golul informativ lăsat de Misiunea Militară. Astfel, venirea lui Donald Carl Dunham la conducerea Oficiului a însemnat semnalul unei perioade de prefaceri, dar și de instabilitate⁶. Prima intenție a noului șef a fost să-l treacă pe Serafim Buta și revista presei române la Secția Politică a Legației, atât bugetar, cât și funcțional, urmând ca din economiile realizate să fie extinsă biblioteca, să fie aduse noi filme documentare și să fie asigurată tipărirea în limba română a câtorva broșuri despre agricultură și sănătatea publică din Statele Unite. Realizarea intențiilor lui Donald Dunham a fost împiedicată însă, momentan, de reducerea bugetului Oficiului pe anul 1947–1948, măsura fiind decisă de Senatul american în luna iulie 1947. Decizia a adus la preavizarea unei părți a personalului care a început să părăsească Oficiul, dar s-a revenit și au fost rechemati: Florence Brown, George McDonald și Serafim Buta. În acest context, revista presei române s-a efectuat neregulat, apărând doar în lunile august–septembrie.

De menționat că prefacerile organizatorice din România corespundeau unui plan mai amplu. Oficiul de Informații al SUA din România era integrat în cadrul Oficiului de Coordonare Politică (OPC), condus de Frank Wisner (CIA), pentru camuflare utilizându-se umbrela Departamentului de Stat al SUA. Cum între sarcinile principale ale OPC figurau: acțiuni de propagandă, războiul economic, acțiuni preventive (sabotaj, antisabotaj, demolări și măsuri de evacuare), acțiuni subversive împotriva statelor ostile (inclusiv acordarea de sprijin mișcărilor clandestine de rezistență), precum și susținerea elementelor anticomuniste indigene din toată lumea liberă (http://www.foia.cia.gov/docs/DOC_0000104823/DOC_0000104823.pdf, p. 34), nu este greu a deduce natura activităților desfășurate de Oficiul de Informații al Statelor Unite la București.

⁶ Donald Dunham a fost numit *Public Affairs Officer* al Legației SUA la București.

În toamna anului 1947, o vizită la București a unor congresmeni a impus un aranjament cu Legația privitor la continuarea redactării revistei presei, parte din cheltuielile Oficiului urmând a fi suportate chiar din bugetul Legației Statelor Unite. După plecarea delegației americane, structurile Oficiului de Presă și Informații au fost reorganizate conform schemei de mai jos:

a. *Biblioteca*, condusă de Mona Mavrocordat, dispunea la împrumut de circa 1200 volume, 2500 broșuri și abonamente la circa 160 reviste;

b. *Secția de filme documentare*, condusă de Serafim Buta;

c. *Secția de presă*, emitea zilnic buletinul radio de la Washington - sub directă supraveghere a lui Frank Shea - și revista presei române în limba engleză - sub directă supraveghere a lui Ion Comșa. Secția avea și sarcina distribuirii materialelor de presă către solicitanți;

d. *Secția relații sociale și cultural* - se ocupa de legăturile Oficiului cu ziariștii, personalitățile culturale, membrii societății „Amicii Statelor Unite” și ai Asociației YMCA (*Young Man's Christian Association*), fiind condusă de Frank Shea, ajutat de Florence (Chevy) Brown.

O sarcină curentă a Oficiului a fost și pregătirea sintezelor generale asupra României, iar prin extindere asupra întregului lagăr comunist⁷. Erau adunate diverse informații împrăștiate și accesibile din instituțiile publice din România, materiale care apoi erau trimise decidenților americani pentru a le semnală în timp real orice nouă schimbare ce putea interesa securitatea SUA în zona Balcanilor. Practica americană cerea ca buletinele respective să cuprindă și comentarea informațiilor provenite de la: oficiile diplomatice din teritoriu, agenții secrete, serviciile de informații comerciale, agențiile de presă. Toate parveneau Washingtonului, dar și *Library of Congress* unde exista un departament special ce realiza propriul buletin informativ de țară (Hilsman, 1959, p. 190)⁸. Concomitent, a fost organizată recepția și multiplicarea buletinului transmis prin radio de la Washington, pentru a fi distribuit atât în cercurile Misiunii cât și în cercurile politice și de presă românești.

Șeful Oficiului de Informații. În noua organizare decisă de la Washington, Donald Carl Dunham era responsabil de întreaga activitate a

⁷ Buletinele informative de țară erau niște referate revăzute în mod sistematic. Ele conțineau informații vaste cu privire la problemele politice, economice, militare etc., și se întocmeau pentru fiecare țară din lume. O descriere a acestor buletine informative o găsim la Sherman Kent (1949) *Strategic Intelligence for American World Policy*, Princeton University Press, New Jersey.

⁸ Roger Hilsman a fost ofițer OSS-CIA în Burma (1944-1945), Marea Britanie (1950-1952), Vietnam (1962-1963).

Oficiului de Informații al Legației SUA. El ținea legătura cu Secțiunea Politică a Legației, raporta Departamentului de Stat despre activitatea culturală desfășurată de Oficiu în România, precum și asupra campaniei antiamericane inițiate de autoritățile române la regimul presei, radioului, cinematografului, teatrelor, editurilor etc., contrasemna rezumatul săptămânal și recomandările pentru alcătuirea programului în limba română al postului de radio *Vocea Statelor Unite*, asigurând contactul cu presa, lumea universitară, intelectualii și membrii Societății „Amicii Statelor Unite” (ANIMV, FD 149, ff. 5-11). Donald Dunham raporta și asupra activității culturale desfășurate în România de URSS, Marea Britanie, Franța etc. Alte atribuții se refereau la îndrumarea activității bibliotecii, discotecii și a depozitului de filme documentare, comanda unor cărți, reviste, plăci (discuri) și filme. În exercitarea atribuțiilor, șeful Oficiului era ajutat de următoarele compartimente și personal:

Secretariatul. Aici lucra Nora Isabela Samuelly, îndeplinind funcția de secretară și dactilografă. Ea redacta corespondența și rapoartele, însă cele cu caracter confidențial erau apanajul dactilografelor americane de la Legație. Un alt angajat era Ion Comșa, secretar și translator, cu următoarele sarcini: traducerea și rezumatul în limba engleză a transmisiunilor efectuate de postul de radio „Vocea Americii”, traducerea documentelor cu caracter tehnic (legi, convenții, platforme etc.), culegerea materialelor de presă cu caracter antiamerican, urmărirea activităților culturale desfășurate în România de celelalte reprezentanțe diplomatice și centralizarea datelor necesare întocmirii rapoartelor de activitate. Ion Comșa monitoriza și presa românească, verifica motivele suspendării sau suprimării de gazete. El nota oamenii de stat americani ale căror discursuri au fost cenzurate de presa românească și, dacă da, care au fost pasajele tăiate.

Biblioteca. Funcția de bibliotecar șef era îndeplinită de Ioana Mavrocordat. Sarcinile sale erau: înregistrarea și clasarea cărților și a periodicelor sosite, propunerea achiziționării de noi cărți și periodice, coordonarea discotecii și subsecției de filme documentare, culegerea de date statistice asupra activității bibliotecii, discotecii etc., pregătirea programul audițiilor muzicale și a vizionărilor de filme documentare. Alți funcționari ai Bibliotecii erau Sanda Zaharescu Karaman și Calliope Ghinopol (ajutoare de bibliotecar), care supravegheau sălile de lectură, înregistrau împrumuturile, clasau cărțile, periodicele și discurile; și Miron Ionescu care îndeplinea funcția de operator cinematografic.

Serviciul administrativ. Era condus de George McDonald. Sarcinile postului: coordonarea personalului, întreținerea materialului necesar funcționării Oficiului (imobil, mobilier, curățenie, gramofone, automobile,

centrala termică, mașini de multiplicat), procurarea materialelor de birou și mobilierului necesar, efectuarea diferitelor plăți, evidența contabilității serviciului, organizarea expozițiilor de fotografie și a turneelor în provincie, organizarea recepțiilor și decorarea sălilor de festivități. George McDonald deținea și postul de adjunct și locțiitor al șefului Oficiului de Informații având în subordine pe: Aurel Samoil, secretar dactilograf, îndeplinea aproape toate funcțiile ce cădeau în sarcina șefului său; Nicolle Torocanu, telefonistă; Vasile Covaci, portar de zi; Nicolae Drăguț, portar de noapte; Constantin Pellecudis, curier și „băiat la toate”, mânia mașina de multiplicat, clasa colecțiile de ziare etc.; Victor Ardeleanu, *idem*; Petre Pavlicovschi, Marcelo Fabian, Gheorghe Balaș – șoferi; Anastasia Ștefan și Silvia Pavel – femei de serviciu.

Serviciul de presă. Șeful Serviciului de presă era Serafim Buta (uneori, Jeronim), cetățean american de origine română (atașat de presă, fost cadru al *Office of Strategic Services*). Atribuțiile postului erau: primirea, corectura, cenzurarea și multiplicarea buletinului de știri trimis zilnic de la Washington; citirea presei locale și redactarea revistei presei române, apoi pe baza revistei era întocmit un rezumat săptămânal al evenimentelor și al comentariilor de presă care era transmis postului de radio „Vocea Statelor Unite” împreună cu sugestii pentru adaptarea programelor la împrejurări; organizarea traducerii în limba engleză a documentelor confidențiale pentru Legație; distribuția materialelor scrise presei române, a fotografiilor și revistelor.

Cum autoritățile române aveau indicii că Legația americană urmărea și aduna material informativ privind implicarea României în sprijinirea comunismului mondial, la un moment dat, Buta a fost semnalat că solicitase o centralizare a informațiilor din presa internă cu privire la acțiunea de ajutoare a „guvernului grec liber” (acțiune care proba implicarea regimului comunist din România în sprijinirea comuniștilor greci, acțiune de natură să incrimineze regimul pe plan internațional)*. Prin urmare, conducerea SSI a recomandat ca: „Acțiunile Legației americane să fie urmărite cu multă atenție, în toate dezvoltările posibile, aceasta pentru că din ceea ce s-a putut descifra ca activitate ocultă se constată tendința vădită a importanței ce se acordă rețelei informative cu caracter politic” (ANIMV, FD 149, f. 39).

Serafim Buta era ajutat de Angela Lerianu, traducătoare șefă, care: monitoriza articolele de presă și trimitea la tradus sau rezumat articolele și informațiile de presă ce urmau a fi incluse în revista presei române; verifica și corecta traducerile; stabilea ordinea de urgență și punerea în pagină; clasa și distribuia materialul de presă, toate acestea după indicațiile șefului serviciului. Alte persoane aflate în subordinea lui Serafim Buta erau: Silvy Placa, traducătoare generală; Ion Olanescu, traducător, subiecte economice; Teresina

Mendel, dactilografă, se ocupa de dactilografierea revistei presei române; Irina Marinescu, dactilografă, bătea la mașină *buletinul* în limba engleză; Emil Homoceanu, operator *morse*, recepționa buletinul de radio în limba engleză; Oprea Ion, stenografia programele românești ale postului „Vocea Statelor Unite”, își desfășura activitatea la domiciliu.

Din cauza legăturilor avute cu personalul redacțional de la ziarul „Dreptatea”, sau cu Comșa Ion, George McDonald și Constantin Mugur-Brener, Serafim Buta era considerat de organele române de contraspionaj drept elementul cheie în pregătirea materialelor politice destinate lt. col. Albert Seitz⁹ (șeful Biroul Politic din Misiunea Militară Americană). Până la plecarea lui Roy Melbourne¹⁰ (octombrie 1947), Serafim Buta era semnalat că se vizita des cu acesta pentru a-i raporta informațiile politice culese. Buta era văzut frecvent la Legația SUA, unde se întreținea în special cu Henry Leverich, prim consilier de legăție, Vaughn C. Ferguson, secretar II de legăție, și cu Parisella Henry, fostul secretar al lui Burton Berry (în mai 1946, Parisella a trecut la *direcția politică* a Misiunii americane). Deși capacitățile intelectuale posedate de Buta erau evaluate de SSI ca fiind „mediocre”, posibilitățile acestuia erau relativ mari în a aduna material brut cu privire la curente de opinie publică din România, fiind semnalat ca primind vizite diverse, deci și informații, de la următoarele surse: 1) Zahirnic, director la YMCA, care prin poziția lui era considerat colectorul știrilor și zvonurilor de la membrii asociației; 2) Membrii sau conducătorii Societății „Amicii Statelor Unite”, care aveau situații similare ca aceea a lui Zahirnic; 3) Corespondenții Williams Lawrence și Liviu P. Nasta de la *New York Times* și Leonard Kirschen de la *Associated Press*; și 4) Ziariști, precum: Vernescu de la „Căminul și Femeia”; dr. Bercovitz, fostul director al ziarului „Liberalul”; Leon Proca (*alias* Carp) și Manoliu de la fosta „Dreptatea” (PNT); Zurescu de la „Liberalul”; dr. Flavius de la „Timpul” sau Adrian Ranta de la „Semnalul”; N. Carandino, Emil Serghie și T.T. Braniște, care erau prieteni și cu Frank Shea.

În perioada cât a fost sergent în armata SUA și a efectuat misiuni prin țară, Serafim Buta a realizat legături și în provincie, legături efectuate printre membrii filialelor Societății Amicii Statelor Unite, între aceștia aflându-se prof. Borza de la Cluj și un anume Popa din Oltenița. Printre intimii români ai lui Serafim Buta se aflau Imperio Mateescu, rudele sale din țară (Făgăraș și

⁹ În august 1944, lt. col. Albert Seitz a desfășurat operațiuni ale OSS în Iugoslavia în sprijinul cetnicilor; vezi John Whiteclay Chambers II, *OSS Training in the National Parks and Service Abroad in World War II*, U.S. National Park Service, Washington, D.C., 2008, pp. 360-361.

¹⁰ Roy Melbourne - Consilier Diplomatic și ofițer pentru Afaceri Străine.

Dobrogea) și diverse cunoștințe făcute prin călătoriile sale în țară, printre care Nina Mateevici și celebra solistă Maria Tănase. Printre americani, Buta era prieten cu Bruce Weldon (funcționar contabil la Legație, coleg de apartament).

Referindu-se la „îndoctrinarea” personalul românesc angajat de Oficiul de Informații al SUA, SSI raporta guvernului comunist din România următoarele constatări: „Personalul românesc al Oficiului de Informații al SUA nu manifestă o conduită politică uniformă și consecventă. Se constată atitudini contradictorii, ceea ce denotă lipsa de pregătire și educație politică a acestui personal. (...) Sunt toate indiciile să se afirme că personalul a fost recrutat avându-se în vedere numai necesitățile de ordin tehnic și administrativ privind organizarea Oficiului, urmărindu-se doar ca personalul românesc să nu facă indiscreții autorităților. În această privință, modul de organizare atât al Oficiului cât și al Legației este astfel întocmit încât tot ceea ce constituie acțiune secretă este dat în lucru doar funcționarilor americani, și aceasta pentru că atât conducătorii Oficiului cât și agenții diplomatici ai Legației sunt foarte atenți, dat fiind că își dau seama de vigilența autorităților românești”(ANIMV, *FD 149*, filele 27-28).

Pentru a-și asigura legăturile cu exteriorul și cu centrul de la Bari (Italia), încă din timpul lui Frank Shea, Serviciul Informativ American a reușit instalarea a trei stații de emisie-recepție: 1) Stația din clădirea din str. Batiștei nr. 33, unitatea fiind utilizată pentru dirijarea aeriană a forțelor aeriene americane, post condus de un anume lt. Samuel; 2) Stația din clădirea din str. Oțetari nr. 3, post care deservea legăturile cu comandamentele militare din Europa; și 3) Postul de mare putere instalat, la 9 martie 1946, în clădirea Hotelului Stănescu, folosit în special de Misiunea Diplomatică și Politică a SUA, intrat în funcțiune sub conducerea inginerului Emil Homoceanu, ajutat de inginerul ceh Klapka. Buletinele radio erau întocmite de Emil Homoceanu și preluate zilnic de sergentul Stiff pentru a fi predate lui Frank Shea. Ca măsură de securitate, colonelul Pierson Anderson, șeful serviciului transmisiuni al Misiunii americane, a dat dispoziții ca emisiunile să se facă pe lungimea de undă de 45-47 m (AN, PCM-SSI, D. 43/1946). La secția Radio, șef a fost și sublocotenentul adjutant Constantine Francisc, de profesie inginer, secondat de sergentul Dan Lee, specialist în radiofonie. Printre alți funcționari ai Secției de Presă, notele SSI îi mai menționează pe sg. Welch Charles, domiciliat la cantonamentul american de la „Stănescu”, sergentul american Grenby, specialist radio-telegrafist. La 29 ianuarie 1947, au mai sosit col. Lloyd, inspector general în armata SUA, și aghiotantul său, lt. Schonmacker (ANIMV, *Cota 51 685*, f. 5). Monitorizările SSI au reliefat că americanii erau implicați și în problema radio-emițătoarelor clandestine. În august 1947,

Serviciul II Siguranță (român) a întocmit un dosar în care Misiunea Americană era acuzată că furniza piese de construcție, lămpi de emisie, scheme etc. cu scopul de a fi creată o prețioasă agentură informativă capabilă să comunice în orice împrejurări datele care vor fi cerute de către serviciile americane. Mai mult, Serviciul II Siguranță își anunța superiorii că „urma a face o acțiune de pătrundere [în obiectivul american] prin intermediul unui informator, posesor al unui aparat TFF-emisie”, care fusese recrutat de contraspionajul românesc (*Cartea Albă...1997*, pp. 386-387).

Salariile personalului. Angajații Oficiului de Informații al SUA primeau sume cuprinse 4500 și 14000 lei. Ele se achitau de Legație, unde se semna un stat chenzinal, în dreptul fiecărui nume fiind un număr de cont. Cel mai mare salar, 13000-14000 lei, îl avea traducătorul Ion Olanescu, fiind funcționarul cel mai vechi al Legației americane (lucra aici din anul 1927). Urmau Silvy Placa și Ion Comșa cu câte 10500 lei, Mona Mavrocordat și Angela Lerianu fiecare cu aproximativ 9000-9500 lei, Nora Samuelly și A. Samoil cu câte 8000-8500 lei, Emil Homoceanu, Tereza Mendel, Sanda Karaman, Calliope Ghinopol și Toroceanu Nicolle cu câte 6500-7500 lei, Miron Ionescu cu 5000 lei, oamenii de serviciu, portarii și șoferii cu câte 4000-4500, la urmă fiind femeile de serviciu cu câte 3500 lei. Din cauză că salariile erau neîndestulătoare, Oficiul de Informații a cerut mărirea lor la Centru, dar cum răspunsul întârzia s-a mai reușit compensarea prin ajutoare în pachete „CARE” și împrumuturi bănești. De pildă, cu ocazia Crăciunului anului 1947 toți funcționarii au primit ajutoare cu sume cuprinse între 5.000 și 20.000 lei, în funcție de salar și greutățile familiale.

La cele de mai sus, baza materială a Oficiului de Informații mai dispunea de: 4 automobile (cu numerele de înmatriculare: 136, 370, 436 și 432 C.D); 8 proiectoare cinematografice; 4 gramofone electrice; 2 bucăți multiplicator cu matrițe; 2 proiectoare automate pentru filme scurte și diapozitive; 3 aparate de radio recepție de tipul „Hallicrafter” (tip mare), folosite de Donald Dunham, Serafim Buta și Emil Homoceanu și 1 bucată „Hallicrafter” (tip mic) (ANIMV, *FD 149*, filele 11-28).

Legăturile Oficiului de Informații american cu cercurile românești

Relațiile funcționarilor americani de la Oficiul de Informații cu cercurile românești au fost limitate doar la ziariști și la câțiva diverși intelectuali. Cât timp Oficiul a fost condus de Frank Shea (vara 1945 – iarna 1946), relațiile au fost cultivate metodic. Frank Shea organiza foarte des mese, acasă sau la „Capșa”, la care-i invita mai ales pe N. Carandino (*Dreptatea*), Emil Serghie (*Momentul*), I. Zurescu (*Liberalul*), T.T. Braniște și Al. Collier (*Jurnalul*).

Destul de rar, au fost invitați și I. Christu - ministru plenipotențiar, Mihail Ghelmegeanu, Savel Rădulescu, Sebastian Șerbescu (*Semnalul*), Liviu P. Nasta (*Jurnalul*), Guy Pauker (*United Press*), Emil Ottulescu (avocat), frații Papacostea, Mihail Romniceanu (fost ministru de finanțe), prof. George Oprescu, Ionescu-Mihăiești, Ciuca etc. Alături de aceștia, participau la mesele date de Frank Shea și corespondenții americani și străini, funcționarii americani și englezi și arareori funcționarii români ai Oficiului de Informații. Oficiul a organizat câteva recepții mari, exemplu: Crăciunul 1945 și Boboteaza 1946, precum și *avant-premiere* cinematografice în săli publice, la care s-au distribuit bilete pentru presă și prieteni. Cu timpul, aceste prezentări au fost anulate din cauza cenzurii impuse de regimul comunist.

În perioada cât conducerea Oficiului de Informații a fost girată de George McDonald ca locțiitor (iarna 1946 – primăvara 1947), relațiile de socializare ale Oficiului au scăzut treptat, deși s-au făcut încercări de a menține tradiția meselor cu intimii lui Frank Shea. Florence Brown a fost cea care a organizat câteva mese la care au participat mereu McDonald și Serafim Buta. Cum rezultatele n-au fost deloc încurajatoare, relațiile au mers spre lichidare. Printre cauze ar putea fi menționate și: reducerea fondului de reprezentare, reducerea puterii de cumpărare a dolarului, dorința lui Dunham de a evita activitățile pur politice, dar și evoluția politică generală (Adunarea Națiunilor Unite, procesul intentat lui Maniu etc.).

La începutul anului 1948, singurele legături ale Oficiului de Informații al Legației SUA cu presa românească mai erau: 1) Cele directe, menținute cu ziarele bucureștene, cu ziariștii acreditați care frecventau și biblioteca pentru a cere material de presă de la serviciul condus de Serafim Buta: L. Paul (Adevărul), Munteanu (Semnalul), Paraianu (Economist), Nedeleanu (Universul), Popovici (Fapta), Constanta Trifu (Ultima Oră), Pitar (Finanțe și Industrie), Vernescu – Wexler (Femeia și Căminul), Duna (Națiunea), Brumaru (Scânteia) și Focșaneanu (Ziarul Științelor și călătoriilor); 2) Cele indirecte, prin corespondenții agențiilor și ziarelor americane, care-i țineau la curent pe Donald Dunham și Serafim Buta asupra evenimentelor la zi: Williams Lawrence și L. P. Nasta¹¹ de la *New York Times* și Leonard Kirschen de la

¹¹ Liviu Popescu-Nasta, născut la 1 aprilie 1891, la Brașov, era corespondentul din România al unor influente cotidiane anglo-saxone, întocmind buletine informative pentru Ivor Porter, prin intermediul căruia l-a cunoscut pe Saint Brower, trimisul special al *New York Times*. Acesta l-a prezentat pe Nasta lui Burton Berry, americanul rugându-l pe Nasta să întocmească buletine și pentru Legația SUA, predate apoi lui Roy Melbourne. Nasta a fost arestat de autoritățile comuniste la 25 iulie 1949, a decedat, la 6 decembrie 1956, în spitalul penitenciarului Văcărești. Nasta era socrul ofițerului de informații William Deakin, devenit secretarul lui Winston Churchill.

Associated Press; și 3) Cele sporadice, legături dezvoltate la diversele recepții oficiale oferite de Ministerul Informațiilor, Președinția Consiliului de Miniștri sau Legațiile străine (ANIMV, *FD 149*, ff. 29- 32).

Propaganda prin expoziții și filme. Încă de la înființare, Oficiul de Informații al Statelor Unite la București a organizat diverse expoziții pe variate tematici. Printre ele s-a numărat și „Expoziția asupra penicilinei și sănătății publice” organizată la Facultatea de Medicină din București, în vara anului 1946, care s-a bucurat de un real „succes”, mai ales în rândul cadrelor Armatei sovietice. În schimbul penicilinei, inexistente pe piață, americanii obțineau diverse informații de la ofițerii ruși care se tratau de boli venerice în cabinetele americane. Sub masca unor formalități, sovieticii erau interogați de către personalul medical american asupra denumirii complete a unităților de care aparțineau și localizarea cartierului lor general¹². Succesul de la București a fost raportat către USFET¹³, celelalte state membre ale Comisiei Aliate de Control fiind sfătuite să inițieze un program similar (Rensselaer, 1997).

Câteva luni mai târziu, a urmat Expoziția *Tennessee Valley*, la Școala de Arhitectură. În vara anului 1947 a avut loc Expoziția „Agricultura în America”, în localul Academiei de Agricultură.

SSI supraveghea îndeaproape toate manifestările americane și raporta noului regim că expozițiile organizate aveau intrarea liberă, erau însoțite de prezentări de filme documentare, fapt ce contribuia în mod efectiv la acțiunea de propagandă americană. Expoziții de acest gen erau organizate și în provincie, îndeosebi în Ardeal, unde YMCA (*Young Man's Christian Association*) și Societatea „Amicii Statelor Unite” aveau filiale. Folosindu-se de aceste ocazii, s-au deplasat în provincie George McDonald, Serafim Buta, Florence Brown, C-tin Zahirnic (YMCA) și Petre Grant (pictor decorator) (ANIMV, *FD 149*, ff. 28-29).

În august 1946, SSI informa autoritățile comuniste că marile case americane de film *Metro-Goldwin*, *Paramount*, *Universal*, *RKO*, *United-Artists*, *Columbia*, *20-th Century Fox*, *Warner Bros* și *First National* au format un concern pentru a-și distribui în mod propagandistic filmele în România. Directorul acestui concern a fost numit D. Nicu Cazasis, proprietarul casei „RKO-Arta Film”, care, după 23 august 1944, a fost în permanent contact cu Misiunea Americană din România, unde „a acceptat să facă rapoarte

¹² La 14 mai 1946, lt.col. dr. Carol E. Krichbaum l-a înlocuit pe lt. col. dr. Eisen, trimis în fața Curții Marțiale pentru că vândut pe piață o mare cantitate de penicilină din cea destinată armatei americane.

¹³ *United States Forces on European Theatre* – Forțele Militare Americane de pe Frontul de Bătăie European.

săptămânale asupra penetrației sovietice în economia românească și în special în comerțul cu filme” (ASRI, D. 2595, ff. 317-318).

Legăturile Oficiului de Informații al SUA din București cu Departamentul de Stat, „Vocea Americii” și „Radio Europa Liberă”

Pe lângă monitorizarea activității „oficiale”, organele Serviciului Special de Informații din România (SSI) s-au ocupat și de activitatea „ocultă” a Oficiului. Rapoartele sale arătau că „membrii conducerii Oficiului de Informații și-au creat anumite legături în cercurile filo-engleze din România asupra cărora desfășoară o abilă campanie de propagandă și influențare în scopul manipulării curentelor de opinie din țară dar și a extragerii informațiilor necesare informării curente a guvernului american, activitate ce antrenează întreaga organizare a Oficiului. (...) În parte, materialul cules prin aceste pătrunderi este direcționat pentru a alimenta cu informații emisiunile în limba română ale postului de radio *Vocea Americii* [JBCREOLE – era criptonimul utilizat SSU/CIA pentru „Vocea Americii”, n.n.], emisiuni difuzate împotriva regimului politic din România, restul informațiilor fiind folosit de Legație la întocmirea rapoartelor trimise Departamentului de Stat” (ANIMV, FD 149, ff. 33-39). SSI a stabilit că șefii departamentelor Oficiului de Informații al SUA aveau legături, într-o formă sau alta, direct sau indirect, atât cu postul de radio *Vocea Americii* de la New York, cât și cu Departamentul de Stat. Cu vestitul post de radio legătura de efectua direct, în timp ce cu Departamentul de Stat legătura se efectua prin Legația SUA.

Documente declassificate de CIA confirmă cele constatate de SSI. Oficiul de Operațiuni Speciale (OSO) și apoi Oficiul de Coordonare Politică, condus de Frank Wisner, au primit ordinul de a se implica direct și masiv în constituirea și finanțarea *National Committee for a Free Europe, Inc.* (NCFE), instituție clandestină de propagandă destinată planificării și coordonării acțiunilor de război psihologic împotriva URSS și a regimurilor comuniste din România, Cehoslovacia, Polonia, Ungaria, Bulgaria și Albania (http://www.foia.cia.gov/docs/DOC_0000104823/DOC_0000104823.pdf, p. 12). Rapoartele CIA sunt destul de explicite, arătând că: „Politica emisiunilor *Radio Free Europe* este destinată încurajării eliberării din captivitate a popoarelor respective, speranței recâștigării libertăților naționale și a tuturor libertăților individuale, demoralizării regimurilor comuniste și a nomenclaturiştilor, deschiderii de căi de comunicare cu popoarele întemnițate din spatele Cortinei de Fier, precum și transmiterii valorilor spirituale și democratice occidentale către statele care se speră că vor fi din nou libere” (http://www.foia.cia.gov/docs/DOC_0000104823/DOC_0000104823.pdf, p. 12).

Frank Wisner, ca unul ce cunoștea bine domeniul și jucătorii, a avut un rol important în cadrul proiectului *National Committee for a Free Europe*. Pentru el scopul politicii *Radio Free Europe* era acela de a arăta popoarelor satelit URSS că Statele Unite ale Americii sunt campioana democrației și conducătoarea *Lumii libere* împotriva totalitarismului comunist. Prin emisiunile sale, arăta Wisner, „*Radio Free Europe* se adresează unui public ce numără aproximativ 69 milioane de persoane, public care după cele mai bune informații ale CIA posedă circa 3 100 000 de aparate capabile să recepționeze postul pe unde scurte sau medii” (http://www.foia.cia.gov/docs/DOC_0001137561/DOC_0001137561.pdf). Atunci, pentru secția română a postului „Radio Europa Liberă” lucrau șapte persoane. Proiectul *National Committee for a Free Europe* fusese gândit ca o formă de combatere a propagandei comuniste care nu numai că nu încetase, dar și se intensificase după război. Încă din martie 1944, departamentul R&A al OSS a atras atenția că emisiunile propagandistice externe ale stațiilor URSS totalizau un număr de 70 ore zilnic în peste 25 de limbi. Aproximativ 77% din timpul de emisie (50 ore) fiind destinat țărilor Europei, circa 7% (5 ore) pentru America de Nord, 4 ore și jumătate pentru Orientul Apropiat și circa 3 ore pentru Estul Îndepărtat (www.icdc.com/~paulwolf/oss/).

NCFE a debutat prin implementarea obiectivelor sale în cadrul stațiilor „Europa Liberă” și „Radio Libertatea” din Munchen, operațiune coordonată personal de Wisner (McLuhan, *An Urgent Whisper*, 1950). La acestea se adăugau emisiunile „Barbara” ce utilizau un mic complex mobil de transmitere amplasat într-o fostă bază a *Luftwaffe* din Lampertheim, Germania de Vest. Printre primele emisiuni ale Europei Libere (RFE) au fost și cele destinate României, la 14 iulie 1950.

Potrivit lui Walter Smith, *Director of Central Intelligence*, programele stației cuprindeau știri, informații și analize politice destinate să pregătească popoarele din zona comunistă pentru ziua „Z”. Programele muzicale conțineau creații naționale ale unor compozitori blamați de comuniști, în special muzică folk, ce aminteau de zilele dinainte de ocupația sovietică. Erau și programe speciale destinate aniversării unor eroi locali sau evenimente istorice interzise. Evenimentele curente din SUA erau dezbătute în cadrul unor talk-show, fiind interpretate ca puncte de vedere a căror însemnătate și semnificație trebuiau să capteze interesul populației ca aceasta să lupte împotriva comunismului. Programele religioase susțineau și motivau spiritual audiența să reziste programelor ateiste ale Kremlinului. Una din cele mai dramatice activități ale RFE a fost aceea de a-i denunța pe informatorii și trădători care colaborau cu *poliția secretă* a regimului comunist, responsabilă

de arestarea luptătorilor anticomuniști. Ca rezultat, în țară informatorii comuniștilor erau ostracizați de către vecini și comunitate (www.foia.cia.gov/best-of-crest/CIA-RDP80B01676R0040000700328.pdf).

În august 1950, emisiunile postului au început să fie difuzate și către Ungaria, Polonia și Bulgaria. Patru ani mai târziu, un raport american ultrasecret arăta că organizațiile „Comitetul Europa Liberă și Radio Europa Liberă sunt instrumente politice de propagandă și război psihologic aflate sub controlul CIA și coordonarea directă a Departamentului de Stat al SUA” (<http://www.historytimes.com/fresh-perspectives-in-history/20th-century-history/cold-war/163-the-genesis-of-radio-free-europe>). În anul 1969, CIA se referea la cele două posturi de radio ca fiind: „Cele mai vechi, cele mai extinse, cele mai scumpe și probabil cele mai de succes acțiuni sub acoperire desfășurate împotriva Uniunii Sovietice și a Estului Europei (...). Din 1949 și până în 1971 [când CIA a stopat finanțarea], mii de persoane au lucrat pentru respectivele posturi de radio, contribuabilii americani plătind peste 465 milioane de dolari. Însă adevărata contribuție financiară a guvernului american a rămas și astăzi învăluită de mister și intrigă” (<http://www.historytimes.com/fresh-perspectives-in-history/20th-century-history/cold-war/>).

Cunoscător al fenomenului, Neculai Constantin Munteanu arăta că la nivel de surse de informații utilizate de „Europa Liberă”, pe primul loc s-au aflat diplomații de la ambasada SUA la București, socotiți de conducerea postului: „Sursa cea mai sigură și eficace, ale cărei date erau folosite în emisiunile Secției române fără a mai fi verificate”. Potrivit lui Munteanu, o altă practică de culegere a informațiilor a constat în desele întâlniri ale colaboratorilor postului de radio cu diplomații americani aflați la post în România, cu care se efectua schimburi de informații „reciproc avantajoase”.

Ca organizare, activitatea *National Committee for a Free Europe* a fost concentrată în șase departamente, toate coordonate de OPC lui Frank Wisner:

1). *Division of Exile Relations* (sau *National Councils Division*) – departament ce lucra cu organizațiile naționale ale „exilaților” și refugiaților din Europa Centrală și de Sud-Est cărora le acorda asistență și sprijin. O altă sarcină a departamentului erau programele de instruire pe diferite „problematici”, destinate liderilor acestor organizații;

2). *Radio Free Europe*;

3). *Division of Intellectual Cooperation* – desfășura diverse proiecte în zona academică, în cooperare cu *Library of Congress*;

4). *Research and Publications Service* – departament unde erau angajați cercetători ce proveneau din statele satelit URSS care sub coordonarea unui

staff editorial american: monitorizau, culegeau, elaborau, analizau și diseminau diverse informații de interes pentru popoarele aflate în sfera comunistă (propagandă). Programul avea trei componente: știri provenite din spatele Cortinei de Fier, contacte cu mass-media și buletinele în limbile naționale;

5). *Crusade for Freedom, Inc* - departament separat de propagandă, acționa prin ținerea de conferințe, răspândirea de tipărituri și filme;

6). *General Administration* – se ocupa cu identificarea și recrutarea personalului necesar diferitelor departamente ale Comitetului (http://www.foia.cia.gov/docs/DOC_0000429923/DOC_0000429923.pdf).

Epilog

La 6 martie 1950, guvernul SUA, prin Rudolf Schoenfeld, ministrul american la București, s-a adresat guvernului român cerând detalii asupra motivelor închiderii Oficiului de Informații al SUA la București. În replică, guvernul Republicii Populare Române (RPR) a susținut că Oficiul de Informații al SUA s-a constituit ca o organizație anexă pe lângă Legația Statelor Unite ale Americii la București, eliberând chiar carnete unor supuși români „elemente dușmane ale poporului român”. La 13 mai 1950, Rudolf Schoenfeld a trimis Departamentului de Stat o telegramă cu următoarea replică primită de la autoritățile române în problema funcționării Legației SUA la București: „Referitor la problema vizelor pentru personalul Legației SUA la București, guvernul RPR [Republica Populară Română] amintește guvernului SUA că prezența personalului Legației SUA la București se află într-un număr de câteva ori mai mare decât cel avut dinainte de război, în condițiile în care în perioada 1936-1937 personalul diplomatic al SUA la Legația din București era compus din 6 membri, echipă în care era inclus și ministrul acreditat în același timp și la Atena și Belgrad, unde avea de asemenea reședințe permanente. Astăzi, după război, în contextul în care majoritatea personalului american trebuia să părăsească țara odată cu terminarea activității din cadrul Comisiei de Control Aliate, constatăm că totalul personalului american al legației este în număr de 53. (...) Prin urmare, numărul mare al membrilor Legației nu poate fi considerat a fi în afara politicii ostile pe care o duce guvernul SUA față de RPR, politică ce se manifestă în activități de spionaj, în care au fost implicați unii membri ai Legației SUA la București, așa cum o dovedesc procesele de înaltă trădare ale foștilor lideri ai Partidului Național Țărănesc, a rețelei Auschnitt-Popp-Bujoiu, a bandelor de conspiratori și a grupului de spioni americani și britanici ai Oficiilor de Informații, care, în mod repetat, au încercat să se amestece în treburile interne ale RPR prin inițierea unor atacuri

calomnioase și acordarea sprijinului oficial tuturor trădătorilor care au fugit din RPR și care au manifestat o atitudine ostilă față de interesele RPR, atât în SUA, cât și la Națiunile Unite (...). Pentru toate aceste motive și rațiuni, Guvernul RPR cere Legației SUA la București să-și reducă personalul la un număr maxim de 10 persoane, număr aflat la paritate cu cel al membrilor Legației României la Washington”. Semnează: [Rudolf] Schoenfeld, București, Mai 13, 1950 (<http://images.library.wisc.edu/FRUS/Edocs/1950v04/reference/frus.frus1950v04.i0015.pdf>).

Menționăm că, cu o lună în urmă, a început judecarea procesului: „Grupului de trădători și spioni care au activat în cadrul Oficiilor de Informații ale legației Statelor Unite și Marii Britanii”. Acuzații erau: Constantin Mugur, Anny Samuelly, Eleonora Bunea-Wied, Liviu Popescu Nasta și Nora Samuelly.

În lucrarea sa de doctorat, Elizabeth Hazard, fiica lui Frank Wisner, referindu-se la proces, scria că Anny și Nora Samuelly au mărturisit că au cunoscut amănuntele planurilor de evacuare a liderilor opoziției și că și-au folosit relațiile pentru a oferi lui Burton Berry, Roy Melbourne și succesorului lor, Rudolph Schoenfeld, informații despre mișcările trupelor sovietice. Anny Samuelly a recunoscut că a fost recrutată să lucreze pentru agentul britanic Ivor Porter încă din anul 1944 și că a primit mici cantități de arme și muniții de la acesta pe care le-a ascuns pentru luptătorii din rezistență. Ambele surori au recunoscut că au înțeles că informațiile generale politice și culturale pe care le-au furnizat urmau să fie folosite de *BBC* și *Vocea Americii* în transmisiunile pentru România. Donald Dunham, directorul USAIS, i-a spus Norei Samuelly că *Vocea Americii* „era o armă eficientă pentru încurajarea grupurilor ilegale și provocarea de revolte în România” (Hazard, „Magazin istoric”, nr. 8 și nr. 9/1996).

Actul de acuzare al regimului din România prezenta Oficiile de Informații ale SUA și Marii Britanii drept locul de întâlnire între agenții informativi și incriminații de mai sus, care îndeplineau funcția de rezidenți ai spionajului anglo-american. Potrivit ziarului „Scânteia”, Oficiile erau învinuite pentru: „Spionarea tuturor sectoarele de activitate ale statului român, a tot ceea ce se referea la dezvoltarea regimului democratic, a actelor de guvernare, la măsurile de organizare sau de securitate ale țării”. Existau acuzații de subminare și chiar de răsturnare prin violență a „regimului democratic” instaurat în România, acțiuni organizate, îndrumate și conduse de către șefii oficiilor de presă și informații și membrii legațiilor anglo-americane. Constantin Mugur și Anny Samuelly îi menționau nominal pe toți șefii BIO (Oficiul de Informații al Marii Britanii): Ivor Porter, John Bennett, Francis Bennett Marchant. Nora Samuelly i-a adăugat pe cei ai USIS: Frank Shea și

Donald Dunham. Unul din rapoarte era întocmit de Liviu Popescu Nasta, care ar fi dat „informații politice privind încercarea de spargere a unității partidelor muncitorești, acțiune pusă la cale de Titel Petrescu și susținătorii săi. Constantin Mugur a mărturisit că tot pentru a culege informații, „dl. Bennett mai folosea și sistemul culegerii directe de informații în cadrul călătoriilor ce le-a făcut prin țară. Pot da în această privință exemplul călătoriei făcute de John Bennett cu mașina prin Transilvania pentru a culege informațiuni, în august 1947. După călătorie, John Bennett a întocmit un raport pe care l-a înaintat la Londra. Asemenea călătorii erau făcute și de alți membri ai Legației britanice. (...) O asemenea călătorie a efectuat și spionul Buta de la legația americană” (*Scânteia*, nr. 1.710 din 15 aprilie 1950).

Un capitol special din actul acuzării era intitulat: *Activitatea de spargere a unității clasei muncitoare*, nominalizați fiind Anny Samuelly și Liviu Nasta. Declarația dată de Samuelly arăta că John Bennett (reprezentantul guvernului laburist britanic) urmărea în acest scop trei direcții: 1) să se informeze cât mai amănunțit asupra activității Partidului Social Democrat; 2) să țină legătura între acesta și Partidul Laburist; și 3) să caute împiedicarea prin orice mijloace a înghițirii sale de către PCR. Tot ea a mărturisit că: „La Reșița, Bennett a purtat discuții îndelungate cu Iosif Mustețiu, Eftimie Gherman și alți social-democrați ale căror tendințe de dreapta erau cunoscute. Pentru a împiedica fuziunea, Bennett a invitat special, în vara anului 1947, pe Morgan Philips, secretarul general al Partidului Laburist, și pe Sam Watson, președintele Uniunii sindicale a minerilor englezi, delegându-mă pe mine ca interpretă permanentă. El i-a pus în contact pe aceștia cu Titel Petrescu, Adrian Dimitriu, Eftimie Gherman, Hromadka, Mustețiu și alții. În discuțiile la care asistam personal ca interpretă, Philips i-a sfătuit spre necesitatea unei atitudini mai ferme care să nu permită fuziunea cu partidul comunist. Titel Petrescu, Adrian Dimitriu, Gherman, Hromadka, Mustețiu l-au asigurat pe Philips că vor lupta sub orice formă ca fuziunea să nu se producă niciodată” (<http://istoriabanatului.wordpress.com/2009/06/17/mircea-rusnac-un-proces-stalinist-implicand-agenti-imperialisti-evrei-si-social-democrati-resiteni-1950/>).

Prin urmare, lista acuzaților prezentată de procuror la rechizitoriu conținea o mulțime de nume ale personalului diplomatic aflat atunci la București. Din partea Marii Britanii erau nominalizați: Le Rougetel (fostul șef al misiunii politice), generalul E. R. Greer (fostul șef de stat major al Misiunii militare), Ivor Porter (fostul șef al BIO), căpitanul (Rhyt) Key, Robinson, Ramsden (fostul atașat militar adjunct), Hoggarth, Cleaver, Boodman, Kendall, Munro, Faure, Springfield, Holman (fostul ministru al Angliei la București),

John Bennett (fostul șef al BIO), Francis Bennett Marchant, Sarrell (fostul însărcinat cu afaceri). Dintre americani erau numiți: Burton Berry (fostul șef al misiunii politice), Roy Melbourne (fostul prim secretar de legație), Henry Leverich (fostul consilier la legație), Donald Dunham (fostul șef al USIS), Sam (Serafim) Buta, Kohler, Hale (?)¹⁴, George McDonald. La aceștia era adăugat și Pierre Boullen, fostul consul francez la Timișoara. Alte nume fuseseră deja „demascate”, în special la procesele Maniu și Popp-Bujoiu, exemplu: Thomas Hall, Ira Hamilton, Vaughn Ferguson, Sam Watson, Bill Young, John Lovell, Frank Shea etc.

Concluzia procurorului (regimului) a fost următoarea: „Este clar că nu ne aflăm în fața unor acțiuni izolate, ci a unui sistem de lucru organizat în cadrul căruia este greu de spus unde începe activitatea diplomatică și unde se termină spionajul”. La rândul său oficiosul Partidului Comunist din România, ziarul „Scânteia”, scria: „Cine erau agenții activi ai Oficiilor de Informații englez și american? Anny și Nora Samuelly, odrasle ale unui bancher și moșier; Eleonora Bunea-Wied, rudă a familiei de lipitori Hohenzollern și fiică a fostului rege al Albaniei; Nasta, socrul lui Deakin, secretarul înrăitului ațățător la război Churchill; Mugur, un ahtiat după avere prin orice mijloace – toți exponenți ai claselor reacționare doborâte de la putere, plini de cea mai sălbatică ură față de poporul muncitor și față de regimul său democratic” (Scânteia, nr. 1.720 din 27 aprilie 1950 și <http://istoriabanutului.wordpress.com/...>).

Blamarea de către regimul comunist din România a activității Oficiului de Informații al Statelor Unite a continuat, doi ani mai târziu, prin editarea unui material cu titlul: *Culegere de materiale privitoare la activitatea criminală a Serviciilor de spionaj imperialiste pe teritoriul Republicii Populare Române*, în care autoritățile de la București au expus într-un mod violent procesele înscenate conducătorilor Partidului Național-Țărănesc, precum și procesul „bandei de complotiști, spioni și sabotori Auschnitt-Pop-Bujoiu”, subliniind rolul lui Frank R. Shea în „acțiunea de spionaj a trădătorilor și complotiștilor condamnați în aceste procese”. Materialul a fost publicat la editura Direcției Generale Politice MAI și acuza Oficiul de Informații american că prin cărțile, presa, filmele și alte manifestări organizate a răspândit concepții retrograde, a propagat discriminări rasiale ce conțineau calomnii împotriva țărilor și popoarelor iubitoare de pace și libertate și a ațâțat fâțiș la război. Că Buletinul politic editat de acest Oficiu a servit exclusiv acestor scopuri. Cercetările au stabilit că acuzații, aserviți intereselor imperialiste anglo-americane, au

¹⁴ Posibil să fie vorba de lt. col. Oron J. Hale, oficial însărcinat cu propaganda prin presă.

întreprins, cu sprijinul Misiunilor și al Legațiilor anglo-americane, o acțiune de înaltă trădare. Anny Samuelly și Liviu Nasta au „mărturisit” că au predat Legațiilor anglo-americane rapoarte privind situația frontului, situația petroliferă, informări despre mișcările de trupe și organizațiile ilegale reacționare, informații despre organizarea de stat, activitatea ministerelor etc. Nora Samuelly a „dezvăluit” că o parte din informații mergea „acolo unde trebuie”, iar restul era folosit pentru postul de radiodifuziune „Vocea Americii”, unul din mijloacele de întreținere a războiului psihologic (*Culegere de materiale privitoare la...* vol. I, 1952, pp. 39-49).

Referințe bibliografice

1. Arhiva Centrală a Serviciului Român de Informații, s-a citat: ASRI...
2. Arhivele Naționale ale României, fondul: Președinția Consiliului de Miniștri – Serviciul Special de Informații, s-a citat: AN, PCM-SSI...
3. Biblioteca Centrală a Academiei Naționale de Informații „Mihai Viteazul”, s-a citat: ANIMV...
4. *Cartea Albă a Securității*, Vol. I (SRI, 1997), Documentul nr. 312: *Raport referitor la principalele cazuri de spionaj aflate în cercetarea Serviciului II al Direcției Poliției de Siguranță*.
5. *Culegere de materiale privitoare la activitatea criminală a Serviciilor de spionaj imperialiste pe teritoriul Republicii Populare Române*, Editura Direcției Generale Politice M.A.I., vol. I, 1952.
6. Cummings, Richard (09 July 2009). *A Peek into the Intelligence Bordello of American Cold War Radio Broadcasting*, Thursday; <http://www.historytimes.com/fresh-perspectives-in-history/20th-century-history/cold-war/163-the-genesis-of-radio-free-europe>.
7. Doc: *Office of Politics Coordination 1948-1952*, (Raport de activitate), Secret, http://www.foia.cia.gov/docs/DOC_0000104823/DOC_0000104823.pdf.
8. Doc: General Walter B. Smith, Director of Central Intelligence, CIA, pentru Edward F. Bartelt, National Chairman for Federal Employers, Departamentul: *Crusade for Freedom*, Inc., Office of the Attorney General, Octomber 23, 1952; www.foia.cia.gov/best-of-crest/CIA-RDP80B01676R0040000700328.pdf, accesat 21 martie 2012.
9. Doc: *Office of Politics Coordination 1948-1952*, (Raport de activitate), Secret, http://www.foia.cia.gov/docs/DOC_0000104823/DOC_0000104823.pdf.
10. Doc: Office of Strategic Services, *Interoffice Memo* (March 10, 1944), secret, document întocmit de M.G. Naritbov pentru Mr. David Williamson, Subject: *Soviet Psychological Warfare*; Declassified NND 857139, By AR NARA, Date: 1-24-04; www.icdc.com/~paulwolf/oss/.

11. Doc: *President's Report for the Year 1953*, „National Committee for a Free Europe, Inc”; http://www.foia.cia.gov/docs/DOC_0000429923/DOC_0000429923.pdf, accesat 11 dec. 2010.
12. Doc: *Radio Free Europe*, Memorandum for Deputy Director of Central Intelligence, Secret, 22 November 1950, întocmit de: Frank G. Wisner, Assistant Director for Policy Coordination. aprobat pentru declasificare octombrie 2004, http://www.foia.cia.gov/docs/DOC_0001137561/DOC_0001137561.pdf, accesat 11 dec. 2010.
13. Doc: *Radio Free Europe*, *passim* raport CIA, 1949; desecretizat în iunie 1999; http://www.foia.cia.gov/docs/DOC_0000238874/DOC_0000238874.pdf, accesat 11 dec. 2010.
14. Doc: *Romania. Restriction and Harassment of the Legation in Romania*. Telegram, *The Minister in Romania (Schoenfeld) to the Secretary of State*, May 13, 1950; adresa: <http://images.library.wisc.edu/FRUS/Edocs/1950v04/reference/frus.frus1950v04.i0015.pdf>.
15. Document: *Interdepartmental Committee for Acquisition of Foreign Publications*, Meeting of 16 March 1945, Confidențial, aprobat pentru declasificare martie 2008; Reproduced from MSS collections, Lib. of Congress. http://www.foia.cia.gov/docs/DOC_0001524346/DOC_0001524346.pdf, accesat 11 dec. 2010.
16. Dunham, Donald (2000). *Assignment: Bucharest. An American Diplomat's View of the Communist Takeover of Romania*, Center for Romanian Studies.
17. Hazard, Elizabeth (1996). *Războiul rece a început în România*, în „Magazin istoric”, nr. 8 și nr. 9/1996.
18. Hilsman, Roger (1959). *Informarea Strategică și Hotărârile Politice*.
19. http://articles.sfgate.com/2008-01-22/bay-area/17150342_1_mr-madison-aids-patients-san-francisco-aids-foundat.
20. <http://istoriabanatului.wordpress.com/2009/06/17/mircea-rusnac-un-proces-stalinist-implicand-agenti-imperialisti-evrei-si-social-democrati-resiteni-1950/>.
21. <http://www.historytimes.com/fresh-perspectives-in-history/20th-century-history/cold-war/>;
22. Kent, Sherman (1949). *Strategic Intelligence for American World Policy*, Princeton University Press, New Jersey.
23. Kirkpatrick, David Este Bruce (1991). *OSS against the Reich, The World War II, Diaries of Colonel David K.E. Bruce*, edited by Nelson D. Lankford, by The Kent State University Press, Kent, Ohio 44242.
24. McLuhan, Marshall (1950). *An Urgent Whisper*, <http://www.historytimes.com/fresh-perspectives-in-history/20th-century-history/cold-war/692-an-urgent-whisper-july-4-1950>.
25. Van Rensselaer, Schuyler Corlandt (1997). *Misiune Dificilă*, Ed. Enciclopedică, București.
26. „Scânteia”, nr. 1.710 din 15 aprilie 1950.